

ERDÉLYI MÚZEUM

AZ

ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET BÖLCSELET-, NYELV- ÉS TÖRTÉNET-
TUDOMÁNYI SZAKOSZTÁLYÁNAK KIADVÁNYA

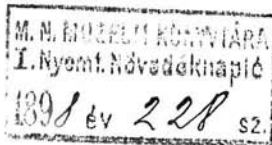
SZERKESZTI

A SZAKOSZTÁLY VALASZTMÁNYÁVAL EGYETÉRTVE

Dr. SZÁDECZKY LAJOS

TITKÁR

*Megjelenik 3—4 éven minden hó 15-én (jul. és aug. kivételével).
Előfizetési ára s a szakosztály évi tagdíja 3 forint.*

KOLOZSVÁR

AJTAI K. ALBERT SAJTÓJA

1898

TARTALOM:

	Lap
<i>Köváry László</i> : A márcziusi napok civilisatióink keretében	129
<i>Thúry József</i> : A székelkek eredete (II. közl.)	138
<i>Dr. Szádeczky Lajos</i> : A cserkeszekről (III. és befejező közl.)	164

Irodalmi Szemle.

<i>Ferenczi Zoltán</i> : A kolozsvári színház és színészet története; ism. <i>F. J.</i>	179
<i>Sébastyén Károly</i> : A görög gondolkodás kezdetei; ism. <i>dr. Szlávik Mátyás</i>	182

Különlétek.

Finály Henrik temetése	184
Az angolok rólunk stb.	186

Felhívás taggyűjtésre.

Az „*Erdélyi Múzeum-Egylet*“ a folyó évvel 39. évébe lépett. Nagynevű alapítói (Mikó Imre gróf és társai) s az egész erdélyi társadalom a politikai elnyomatás nehéz napjaiban abból a czélből alkották, hogy itt hazánk erdélyi részeiben védvára legyen a magyar nemzeti kulturának, második középpontja a magyar nemzeti tudományosságunknak.

15 éve, hogy annak kebelében szakosztályunk megalakult s megindult az „*Erdélyi Múzeum*“: az egyetlen folyóirat az erdélyi részekben, mely a bölcsélet-, nyelv- és történettudomány művelésével és ismertetésével foglalkozik, fő tekintettel mindig Erdélyre.

Az Erd. Múzeum-Egylet mindent elkövet, hogy ezt a folyóiratát menél magasabb színvonalra emelje, s hogy az erdélyi részekre ezt valóságos irodalmi központtá tegye. Ebből a czélből alakította át öt évvel ezelőtt negyedéves folyóiratát havi füzetekké.

Az erkölcsi siker, a szellemi támogatás örvedetesen növekszik, fokozódik; a közönség pártolása is mindinkább méltányolja az Erd. Múzeum-Egylet anyagi áldozatát, a mely lehetővé teszi, hogy tagtársainknak és előfizetőinknek a kiállítási költségek *fele árán* adhatjuk e füzeteket.

Hogy az Erdélyi Múzeum-Egylet ily nagy áldozatával a közönség érdeklődése is fokozódjék: felhívjuk és kérjük t. tagtársainkat, igyekezzenek az Erd. Múzeum-Egyletnek, s különösen szakosztályunknak híveket toborzani, tagokat gyűjteni, az „*Erdélyi Múzeum*“-ot ismerőseik között ismertetni, terjeszteni, s előfizetésre ajánlani.

Ez a legolcsóbb tud. folyóirat Magyarországon, melynek költségeit a szakosztály tagjai felerészben sem viselik.

Megjelenik havonként (jul. és aug. kivételével) 3—4. ny. íven. Előfizetési ára (a szakosztály évi tagsági díja) 3 frt.

ERDÉLYI MÚZEUM

XVI. kötet.

1898.

III. füzet.

A márcziusi napok civilisationk keretében.

(Felolvasás az Erd. Irodalmi Társaság 1898. márcz. 13-ki díszülésén.)

Beszéljünk mi, kik a márcziusi nagy napokat láttuk. Beszéljünk mi, kik vörös tollason hevültünk a márcziusi eszmékért, most ötven év múlva fejér hajakkal — volt társaságunk megtisztelő gondolata.

De miről is beszéljünk abból a tenger emlékezetből. Kezdjük ott, hogy mint gyermekek egy nemzedéket láttunk sírba szállni azzal a fájó érzettel, hogy benne az utolsó magyar nemzedék száll sírba. Mert olvasták Herdert, ki 1784-ben síriratunkat is megírta azon szavakban, hogy a magyar nyelv és nemzet száz év múlva már csak történelmi emlék.

Vagy dicsőítsük magunkat, a magyar irodalmat, kik a reánk borúlt éjszakában legelőbb pillantották meg jövőnk hajnalesillagát. Gondoljunk a költőkre, arra a nemzedékére, kiket megbámultunk, hogy merészelik kérdezni: régi dicsőségünk hol késel az éji homályban? kérdezni: hol van a hon, melynek Árpád vére győzelemben hullott szent földére? Vagy a 48-ki nemzedékre, mely azzal felel a kérdésekre: rabok voltunk mostanáig, kárhözottak ősapáink, kik szabadon éltek, haltak, szolgaföldben nem nyughatnak. Talpra magyar!

Száz meg száz szónok, ezer meg ezer ajak fogja a nagy napokat dicsőíteni és méltán, mert bár ezer éven át minden században el kellett kiáltanunk talpra magyar: ily alkalmas időben, ekkora sikerrel, soha sem kiáltottuk. Áldom ezt a lelkesedést, mert a bátorság és lelkesedés tartotta fenn a magyart. Ki a márcziusi napokat átéltem, mint szerkesztő a márcziusi eszméket dicsőítettem, emlékeimet elbeszéltem, a helyett, hogy rajzolni, mit éreztem akkor: most ötven év múlva azt beszélem el, hogy minél messzebb maradt ez az idő, a márcziusi napokat annál nagyobbaknak látom. S hogy

áldjuk a magyar geniust, mely akkor szent lelkével nekünk megjelent.

A márcziusi eszméket s az azokat formulázó 48-ki alkotmányt, a maga nagyszerű jelentőségében csak úgy méltathatjuk, csak úgy bámulhatjuk, csak úgy áldhatjuk kellőképpen, ha azt és azokat az európai civilizatio s alkotmánytörténetünk keretébe helyezzük. S a történeti törvényszerűség elmélete alapján kimutatjuk, hogy 48-nak be kellett következni, az nemzeti szívósságunknak eredménye.

A civilizatio fogalmára nincs szavunk, mert a polgár gyökből megalkotni nem lehet, a mivelődés szó nem fejezi ki. Mert a civilizatio nem egyéb, mint a teremtés folytatása emberi úton. Az a teremtő erő az emberben, mely a kőből kiesalja az érzet, vasat, s abból órát teremt, s belé éltető erőt lehel; folytatása a teremtésnek, mely a természet kezéből átvett plantákból bevirágozta a földet s a paradicsomi állapotból az embert családi, társadalmi és állami functio teljesítésére kiképezte, melylyel szemben már a természeti ösztön fentartotta, hogy a civilizatio bennünk az embert meg ne semmisíttse.

Mikor mi mint nemzet, másfélezer év előtt a földszinén megjelentünk, a civilizatio már folytatta munkáját, civilizatiók keletkeztek és enyésztek el, a civilizatio különböző formái már bírálat tárgyai. S mikor Ázsiából Európába jöttünk, már magunkkal hoztuk a gondolatot: hogy Európa civilizatioja mellett fennmaradunk-e?

Ázsiából jöttünk, hol maga a természet mindent nagyobb méreteken állított elő, a birodalmaknak is akkora dimensiokat adott, mint egy egy Európa. Mert keletről nyugotra terjed a kultura, legalább Chinában már fel volt találva puskapor, nyomtatás. A tengerpartokon a civilizatio a nép osztályát már leigázta. De mi fentebbről jövünk, hol a kaszt-rendszert még nem ismerték. Mindenki oldalán fegyver s alatta paripa, az önérzet e két fegyvere. Európába jövünk, hol a görög és római civilizatiót a népvándorlás elseperte, s a romok felett a pápaság és császárság akkor próbálgatja az európai civilizatio alaprajzait megállapítani. Mikor Európába értünk, a pápaság még csak négyszáz éves, a császárság még nem töltötte be száz évét. A szegletkövek állanak, de az alap sínes kihozva. Ekkor jelenik meg Ázsiából a magyar, paripán, fegyveresen, pánczéloson, mint

lovag, Európában, hol még a római gyalog legiók világában élnek, a nép le van fegyverezve, minden fegyver a kereszt esodatevő ereje. A fegyverdícsőség érzetét hozzuk keblünkben ide, hol a babona a remetéket tette ideállá.

Árpád Ázsiából hozott fensősége érzetével megjelent. S mondhatni jött, látott, győzött. Turulos zászlóját kitűzte a Kárpátok kapuira, egy századig kijártak a magyar hadak rajta, de rajta be senki se próbálta betenni lábát. De még mind csak tábori élet. Győztünk, foglaltunk; legelő paripáink nyerítése, fegyvereink zörgeése áthallszik a Kárpátokon; de azt hitték, hogy vissza készülünk. Árpád után már negyedik fejedelme volt a magyarnak, midőn elszánta magát, hogy kibékül Európával, a honfoglalást s a magyar államot Európával elismerteti. A honfoglalás után nyolczvan évvel, 972-ben, a császárhoz küld, mint a keresztény Európa fejéhez, ki mint állam követségét fogadja, megkötik Quedlingburgban az örök békét; de azon feltétel alapján, hogy hittérítőket bocsátunk országunkba, mi annyit tesz, hogy az európai civilisatiót, eszméit, intézményeit elfogadjuk. Ha már itt akartunk maradni: a feltétel elfogadásában nagy bölcsesség rejlett; nem jártunk úgy, mint a török. De egyszersemind kitettük magunkat, hogy minden században egy-egy negyvennyolczadiki forradalomra készen lehetünk.

Alkalmasint mi is tudtuk, hogy a civilisatio eszméi, s az az által felkeltett, táplált érzelmek kormányozzák a világot. Tisztában voltunk, hogy a feltétel az, hogy acclimatizáltatni engedjük magunkat, európaiakká legyünk. Vagy, mert itt döntjük el nemzetünk sorsát örökre, a feltétel képletekben is elmondva, az volt, hogy ismerjük el, hogy Ázsia naprendszeréből kiszakadva, bujdosónk az európai naprendszerben kap pályafutásának helyet, futásában törvényeirez alkalmazkodik, különben meteorokép összezúzottan fog kiszoríttatni. Ha itt akartunk maradni, abban a gondolatban, hogy elfogadjuk a légkört, az európai civilisatio légkörét, de bolygónk beléletében kezünk szabad marad: új naprendszerünk törvényeinek alávetettük magunkat.

Beindultak tehát a hittérítők, kik ma is egyszersemind politikai missionariusok. Hirdették a keresztény vallást s az európai állam-eszmét, az európai civilisatio alapkövei eszméit, törvényeit, az egyetemességet. Kérdezték, hogy tesszük-e? Hogy egy trivialis adomával

fejezzem ki magam, nem tettünk úgy, mint az ajtó előtt didergő zsidó, midőn beboesáttatását ahhoz a feltételhez kötötték, hogy ha a keresztény vallás legendáiból hármat elhisz, s csak hogy beboesás-sák, elfogadta, s mikor már benn volt, felére lealkudta, s kezdi: hogy a Krisztus hét árpakenyérrel négyezer embert megvendégtelt, hiszem, de hogy jól laktak volna, azt nem. Mi még kívül éreztük magunkat, s magyar lelkünk őszinteségével megmondtuk, hogy az akkori európai rendszer felét elfogadjuk, felét nem.

Hozták tehát a keresztény vallást. Vallásunk azt az alaptanát, hogy nincs minden nemzetnek külön istene, hanem csak egy; azt a másikat, hogy a mi emberszámba megy a földtekén, az mind testvérünk, felebarátunk. Gyönyörű elv, elfogadtuk. Meghajoltunk a pápaság esodás intézménye előtt; befogadtuk a papságot, mely akkor még nem visel szerzetes ruhát, még házas életet él. De nem fogadtuk el azt az intézményét, hogy papjainkat, főpapjainkat a pápa nevezze. A korona elfogadását a királyi kegyúri jog megtarthatásához kötöttük. Oly jogához a magyar koronának, melylyel akkor, s ma is a continensen, Európa egy királya sines felruházva.

Jött az európai civilizatio másik szegletköve, az állam eszméje, európai formában. Az egyház egyetemessége mellett, egyszersmind a világi egyetemesség formájában. Az egy akol, egy pásztor eszméjével, azzal az akkori kifejezéssel, hogy a hová az egyház a keresztet felüti, az a föld a esászárság feuduma, hűbéres birtoka, a mit tetszés szerint adományoz, s kinek adományozza, az a esászárnak vazallusa. Itt is, a esászári korona fensőségét a királyi korona felett elismertük; de hogy más ura is lenne a magyar földnek a magyar királyon kívül, hogy a magyar király világi dolgokban valakinek vazallusa lenne, azt visszautasítottuk. Már benn voltunk az egy akolban, a pápa lelkipásztorságát elismertük, elfogadtuk, de a esászár pásztorkodását nem. Szent István után negyven évig harezoltunk inkább, minthogy meghajoljunk, míg aztán Szent László győzelmes csatái után a független magyar koronával fején, a magyar trónon ismét megjelent. Abban az időben, melyben Európa minden koronás feje a esászárság vazallusa volt. E részben is unicum voltunk Európában.

Alig léptünk be az európai államrendszer kötelékébe, józan lelkünk már átlátta, hogy az egész rendszer nem positiv, hanem

ideális alapon nyugszik. A vallás idealismusa kultuszát magunkkal hoztuk, az emberi szívbe isten oltotta belé, mint minden szép, jó és nemes forrásába; de a földi dolgok, intézmények idealizálásába beleélni magunkat nem tudtuk. Mintha láttuk volna már, hogy maholnap felvettetik a két kard egy hüvelyben kérdése, s kardra kerül a kérdés, a pápa és esászsár közül, melyik a nap, melyik a hold. Mi az igazi nap hívei voltunk, azok maradtunk.

Nem mentünk be a esászsárság kötelékébe, de koronát fogadtunk el, mely arra kötelezett, hogy táborból országgá, nemzetté válunk; a hadtesteket, a törzseket felbontjuk, mint békés nép, az ekeszarvát megfogjuk. Mi annyit tett, hogy a Nagy Károly esászsár formálázta kormányzás és közigazgatási rendszerhez szabjuk magunkat. Felét ennek a rendszernek is átvettük. A korona fényének idealizálását elfogadtuk. Mikor Nagy Károly a kormányzást secularizálta, a kormányzás és hatalom felében benne hagyta a papságot: nálunk elejétől secularizálva lévén, mi a papságot a hatalom felébe beboesátottuk, a haza földéből egy részt részökre kiszakítottunk; az alsó papság részére, mint a capitularék előírva, a papi tizedet elrendeltük. De a többiben a vérszerződés és pusztaszeri gyűlés alapján maradtunk: alkotmányos nemzet, választó királyság, egységes ország s jogegyenlőség alapján; s hogy a letelepített táborokat egyesítsük, a politikai nemzet eszméje alapján, mindent, ki fegyverviselésre kötelezte magát, magyarnak declaráltuk, de a magyar faj hegemoniája alatt, az Árpádok törzse alatt.

Igy állott elő Szent István alkotmánya. Egy független nemzeti állam. Mert az idők ki akarnak forgatni belőle, sokszor fogunk fegyvert. A márcziusi napok sem kértek, kerestek semmi egyebet, mint az Árpádok hagyományának restitúcióját, modern szövegben.

Hogy a mikor a magyar Európa egyetemes világrendét örök alapnak nem fogadta el, igaza volt, az idők folyama csakhamar igazolta. A világi uralom egyetemessége eszméje nem vált be. A világi elem nem ratificálta. Valamint azt sem, hogy a papirend szervezete szerint szolgálatuk jutalma, a földbirtok, csak az illető személyt illesse. Visszamentek a természetes állapotra, a szerző érzelmének elméletére, mely esaládjára gondol. Arra az álláspontra, melyet a magyar magával hozott. Európa a legnagyobb egyéniségek

között az egyházmegyék módjára apróra volt darabolva, s azok az apró és nagy jutalom-birtokok a családban örökölhetővé lettek, a fajszeretet kapcsa nélkül, mi minket összetartott.

A világiak bomlásnak indult egységessége ellensúlyozására a pápák legzseniálisabbika, VII. Gergely behozta a papi nőtlenség, a szerzetes ruhaviselés kötelezettségét, s a hierarchia fokozatos rendszerét, az összetartás és rendfentartás e csodás szervezetét. A szívekben a hűség jelszavával.

Ezt a jelszót, melyet mi fajszeretet, hazaszeretet, a király iránti hűségnek szoktunk nevezni, ezt a jelszót és érzelmet a világiak részére is idealizálni kellett, s a fegyelem fentartására a világiak világrendjét is hierarchikus, fokozatos rendszerre kellett átvezetni. A hűség érzelmét a babonáságig kellett fokozni. S előállott az európai civilizatio egy harmadik vezető eszméje, a feudalismus, mit nyelvünk hűbérrendszernek nevez, bár az eszmét nem fedezi.

E rendszer egy fokozatos állam és társadalom. Nem hozza be az ázsiai kasztokat, hol a kasztban kell élni, halni, de behozta a foglalkozás szerinti osztályozást. Osztálynak, egyénnek seniora van, kívül szemben azzal az engedelmisséggel tartozik, hogy ha a seniora lova a csatából futtában lerogy, a magáét odaadni tartozik. Maga a véroosztályozás fokozatos beeslés alá került. A nagyobb születés idealizáltatott. Eddig, miként a papi ruha, a kard dicsősített, nemesített. Ez időtől a föld nemesít s adja az állást. A föld és képesség együtt jár s örökölhető. Egyik ember, egyik osztály féken tartja a másikat. Európában kifejlik az aristokratia és jobbagység.

A rendszer alapgondolata, a hűségérzet vérünkben volt: európai bomlasztó formuláját perhorreskaltuk. A dicső Árpádok négy századon át el is zárkoztak előtte. De jöttek utánok a dicsősített Anjouk, nemzetközi fogalmakkal. S a történet elmondja, hogy behozták az ősiséget, a kilenczedet, a banderialis honvédelmi rendszert. Nem hozták be a feudalismus teljes rendszerét, de épen eleget hoztak be arra, hogy árpádkori állami és társadalmi s családi öröklési rendszerüket feudális térére terelje. A földet és társadalmat a hűbérrendszer kötelékébe bevonja.

Ez időtől a népnek nincs földje, csak az a három singnyi, de az úrnak sincs többé. A nép földje a földesúr, a földesúr az ősiség, a nemzetség kezében, el nem adhatja, el nem testálhatja. A

nép a földesúr pálezája alatt, a földesúr üstöke a királyi jog útján a hatalom kezében, mely országgyűlést nem tart, Zach Felicián egész csalájt lófarkára kötteti. Az ország megharezolt, hogy a császár feuduma ne legyen, most a pápaság feudumának vitatják. A szolgaság egész láncolata meg van húzva. A nemzet osztályokra van zúzva s egyik osztály poroszlója a másíknak. S mert nem magyar, az idegen dinasták az országot feudumnak, nemzetközi földnek tekintik, donatio útján az uradalmakat idegenek kezébe juttatják. S mert a marciusi eszmék és napok e korszakot támadják első sorban: hivatkoznunk kell arra, a mi mindjárt következett. A Dózsa-féle socialismusra, mely épen az Alföldön az idegenek latifundumait pusztítja; a mohácsi vészre, hol, mert a népet felfegyverezni nem merik, a banderiumok, a zászlós urak zászlóik nyelvél hiszik a törököt megverhetni.

Mikor már Európa azt hitte, hogy a világi elem rendjét is örök törvények alapjára fektette, vették észre, sok mindent le lehetett láncolni, de az emberi szellemet nem; s hol az felemelte fejét, a városokban egy új elem keletkezik. Vagyis, beköszöntött egy új eszme előhírnöke, a renaissance. Feltalálja a puskaport, könyvnyomtatást, delejtűt, felfedezi Amerikát, s mintha új, ismeretlen idők jönnének. A reformatio előhírnökei már támadják az egyházat. Jön Európára a török, csapatvezér még igen is sok van, de nincs fővezér, nincs király, mert palástját felosztották. Vagyis, voltak királyok, de csak afféle földnélküli Jánosok; afféle lengyel királyok, kik mellett a királyságot respublikának híjják; olyan királyok, kiket egy szellemes író úgy fest: hogy a feudális király csak lova nyergében volt otthon. Tán nem felesleges megjegyezmem, hogy az európai állapotokról van szó, mert nálunk ezekben az időkben Mátyás király ül a magyar trónon; s halála után hangzik el a feudalismus jelmondata: oly királyt válasszunk, kinek üstökét kezünkben tarthatjuk.

Vissza, visszatérni a Nagy Károly alapjára, különben nyakunkon az anarchia, hangzott el, ha nem is V. Károly ajkán, ki áldozatja lesz, hanem az akkori forrongás ajkán. S megszületik az új eszme, mit az európai civilisatio ötödik eszméjének nevezhetünk, az absolutismus.

Egy új kormányzási rendszer, mely megkíséríti összetörni a feudalismust, de az már mélyebb gyökeret vert. Ha nem lehet félre

tolni a korona és nép közé helyezkedett feudális urakat; s ha a földet visszavenni nem lehet, legalább tollat és fegyvert kivenni kezökből. Megszületett a bürocratia s az állandó katonaság eszméje. Helyre állította a királyságot és államot. De azon vették észre, hogy a hatalom az államot, hogy úgy szóljunk, elnyeléssel fenyegeti. Az eszme már túl volt gyermekkorán, a mikor Mohácsesal áramlatába sodortattunk.

Missionariusai nálunk is hirdetik, magasztalják, mint jobbat, eszerébe ajánlják régi megtépett alkotmányunkért. Zászlókat festetnek efféle felíratokkal: Non habemus regem, nisi cesarem. A nincs királyunk, csak császáruk felíratú zászló már Brassóig hatolhatott, s ott a győztesek trofeuma maradt: mire Boesкаи kítűzte a nemzeti lobogót, megkezdette forradalmaink sorozatát, felvettük a betörni akaró absolutismus ellen a harezot, mely kisebb-nagyobb szünetekkel századokon át 48-ig folytatódott.

Ezen élethalál harezunkban ki jöhetne más segítségünkre, mint éppen az európai civilisatio. Civilisatióink egy új eszméje, hatodik, s talán legaldásosabb eszméje: a liberalismus. A szabadság, egyenlőség, testvériség alapjára visszatérés érzelme, gondolata.

Neve kezdetben renaissance, majd reformatio, míg aztán kétszáz év előtt, éppen a negyvenes években, talán éppen 48-ban, az angol az absolutismussal szemben felveszi a kesztyüt; negyven év múlva, 1688-ban győzelemre viszi, s kítűzi a parlamentarismus lobogóját. Más évben, 1789-ben a francia veszi át a zászlót, mely február 24-én civilisatióink horizontján megjelent, s másfél százados álmunkból minket is felrázott, s a civilisatio nevében tett kérdésére, hogy mit kívánunk, annyit feleltünk: régi dicsőségünk, őseink örökét kérjük vissza, nincs más kívánságunk.

Ezen eszméken át haladt az európai civilisatio, ezeken a küzdelmeken át jutottunk le 1848-ra. Hogy hazaszeretetünk, monarchikus érzelmünk márcziusi kitörését a maga fenségességében bemutathassuk, a jelenetet civilisatióink keretébe láttam bemutatandónak, a mint a nemzeti genius nekünk megjelen. Ránk árasztja az egyetértés szentlelkét. A mit költőink, publicistáink, szónokaik húsz éven át hirdettek, ugyanezen napon, márcz. 14-én Pesten Irinyi, Pozsonyban Szentkirályi szövegezi a márcziusi eszméket. A pozsonyi ország-

gyűlés deputatiót indít Bécsbe. S márczius 15-én az ifjúság Pesten 12 pontban, Kossuth öt német beszédben Bécsben, proclamálják. V. Ferdinánd jószágos szíve összedobog a nemzetével. Másnap a deputatiót fogadja, s harmadnap Batthyánit miniszterium alkotásával bizza meg. A forradalom be volt tetőzve.

Forradalomnak mondjuk, mert nemesebb szavunk a lelkek azon vulkanikus kitörésére sincs, mikor az arany és drágakő gondolatokat teremt. A magyar Európa legmonarchicusabb, legconservatívabb nemzete, még kitörése sem forradalom. Mert mit is kértünk egyebet „mint az európai civilizatio vadtvőisei eltávolítását. Mit a feudalismus hozott reánk, a föld felmentését az úrbériség, az ősiség békója alól; a feudalismustól feltagolt társadalom és nemzet egységesítését a jogegyenlőség, köztelherviselés alapján; az absolutismus kezéből nemzeti nyelvünket; az ország egysége helyreállítását az unio által; az ország önállóságának elismerését a nemzeti színek, nemzeti ezímerünk kitűzhetése által; ősi alkotmányunk rég letett elveinek a parlamentarismus formájába átöntését, mi annyit tesz, úgy mint hajdan volt, képképviseletet, felelős kormányt s ennek ellenőrzőjét, a szabad sajtót. S mert mindezen kívánságunk három nap alatt teljesült, a márcziusi napok egyetértése, fényes sikere páratlan történetünkben. Sőt több, páratlan a világtörténelemben, mert nincs nemzet, mely a középkorból, a rendi állás kapcsából, vér nélkül kibontakozott volna.

Ezért dicsőítjük mi az 1848-ki márcziusi napokat.

KÖVÁRY LÁSZLÓ.